

PRED ORDINIRANJE

1

Lekar je sa skoro jednočasovnim kašnjenjem stigao oko podneva kući. Još u pred-soblju je čuo glas svoje supruge, koja je uzrujano razgovarala sa vaspitačicom. Bacio je šešir i kaput na vešalicu i ušao u kupatilo da opere ruke. Tek sada, kada mu se sa nasa-punjanih ruku cedila vrela voda, pogledao je na ručni časovnik koji mu je visio sa zgloba; pokazivao je pola tri. „Kakva gužva!“ – pomislio je i uzdahnuo. U ušima mu je još odz-vanjao prigušeni plačni lelek članova porodice; proveo je celo prepodne kraj samrtnika; stajao je nemoćan kraj bolesničke postelje čuvenog advokata: bolesnik je stenjao svoje zadnje trenutke, a čuveni internista i lekari pozvani na savetovanje sedeli su uljudno u bolesnikovoj sobi; uljudni i nemoćni. Do večeri će umreti, pomisli sada. Na trenutak, video je pepeljastosivo, samrtničkim grčevima izobličeno lice odlazećeg; kratko, raseja-no je uzdahnuo i požurio ka trpezariji.

Dvoje mlade dece je već ručalo i izgubilo se sa vaspitačicom; kraj stola su sedeli samo njegova žena i najstarija kćerka, sa golim okom vidljivom nervozom gladnih ljudi, doče-kali su ga prekornim pogledima. Lekar je poljubio ženu u ruku, pogladio kćerku po kosi, seo u čelo stola i počeo kašikom da zahvata veštački vrelu supu, tu podgrejanu žbuku, iz čijeg ukusa je tokom čekanja isparila svežina i imala je ukus kao da je skuvana juče. Osećao je oko sebe odbojnu tišinu, nagnuo se nad tanjir i pognute glave, pravdajući se, rekao:

– Fizeš. Znaš, čuveni Fizeš. Zadnji trenuci. Nisam mogao da dodem ranije. Sin mu je već doputovao iz Ciriha.

Beznadežno je odmahnuo rukom i rasklopio na kolenu crnu krpu za brisanje usta. Tek tada je podigao pogled: žena je sedela naspram njega, bleđa, sumorna, sa zakolutanim očima.

– Imaš li nekih problema, dušo? – upitao je, kao da ih je tek tada primetio.

– Ne, nikakvih – rekla je žena malo promuklo. – Samo gospođica. Ovi kasni obedi. Ništa, dragi, jedi.

Devojčica je ćutala i oborila oči, kao i uvek kada bi se nebo nad njenim roditeljima naoblačilo. Lekar je posmatrao ženu ispitivačkim pogledom.

– Bleđa si – reče iskreno i toplo.

– Nije to ništa – odgovori mu žena ljutito. – Loše sam spavala.

– Ma, hajde – reče lekar, tek onako, u vazduh.

Servirali su pečenicu i salatu. Lekar je počeo da jede, brzo žvaćući krupne zalogaje stvrdnutog jela. Na ulaznim vratima je već zvonio prvi pacijent. Između dva zalogaja, punih usta, rekao je:

– Pred ordiniranje ćeš doći kod mene. Pregledaću te. Bez pogovora. Počecu da primam pacijente tek nakon pola četiri. Recite im da malo pričekaju – reče izrazito grubo sobarici.

A onda je natenane, s velikim apetitom, obedovao, popio čašu crvenog vina, pripalio tompus i krenuo prema ordinaciji. Zastao je na vratima, i kroz šalu, rukom pokazao ženi put:

– Sledeći, molim – reče blagim glasom, osmehnut.

2

Laborantkinja i pomoćna lekarka su već pripremile ordinaciju za popodnevni rad. Rendgen aparat je bio postavljen i instrumenti su uredno poređani u stakleni ormar. Lekar je u poslednjih pet-šest godina bio dosta tražen; „ušao sam u modu” – govorio je ponekad s krotkim samopregorom i slegao ramenima. Dešavalo se da je primao pacijente u gluvo doba noći, ali i u ranu zoru. Nije imao veliku titulu, studijsku karijeru je završio čim je diplomirao. Jedno vreme je radio u bolnici, bezimeno, nije pronašao nikakav lek ili neku novu terapiju. Ali, u četrdeset petoj godini je zapazio da je „tražen” lekar. „On je, u stvari, pravi lekarski lekar” – govorili su bolesnici koje je lečio i koji su mu verovali.

On je, pak, znao ono što je znao i ćutao. Znao je da nema „tajni”, da ne može bolesniku da obećava kule i gradove; nije znao ni više ni manje od ostalih sto do dvesta poštenih i savesnih internista u gradu. Možda je stvar u tome što su bolesnici kod njega osetili saosećanje, saosećanje i pažnju s kojom je pristupao bolesti. „Treba biti jako pažljiv” – govorio bi ponekad mlađim saradnicima iz bolnice. – „U tome je cela stvar. Treba biti jako pažljiv i ne uzdati se ni u koga i ni u šta, nego verovati bolesnicima. I treba se ponekad sažaliti na njih” – govorio bi zamišljeno. Mlađi lekari su mu verovali. Njegovo odeljenje je bilo na dobrom glasu. Samo se on ponekad, u pedesetoj godini, osećao malo umorno.

Lekar se oženio pre dvadeset godina. Nakon prve, gladne decenije, naglo je stigao uspeh; naglo je stigao i trebalo mu je platiti cenu. Sklopio je brak uz ljubavi i prvih desetak godina proveli su u usklađenom šuškanju. Žena je živela za decu, za muža, za tu zamršenu, tihu mašineriju zvanu porodica. Kada su se vinuli na bajkovitom tepihu uspeha, poznati predeli njihovog dotadašnjeg života ostali su daleko za njima. Preselili su se u novi stan, jer više nije bilo moguće primati bolesnike na prvom spratu kuće u predgrađu; preuredili su dve sobe u čekaonicu, a višesobni stan je trebalo napuniti skupim modernim nameštajem. Lekar nekada danima nije viđao porodicu; pojeo bi nešto na brzinu u bolnici ili u gradu, ili dok je sanitetskim vozilom putovao u unutrašnjost, jer telefoni su neprestano zvonili, ljudi su grozničavo cvileli u jezi smrtnog straha, moji bubrezi, moja jetra, gospodine doktore, drndao je telefon. Lekar je išao svugde gde je bio pozivan, i uvek je nalazio vremena za svakog. Bolesnici bi se nekoliko dana ranije prijavljivali kod njegove sekretarice; ali kada je neko dospao do njega, mogao je i po nekoliko časova da se jada.

Ali u ovom preduzeću je izgubio porodicu. Sa grižnjom savesti je mislio ponekad na njih, sa nemoćnim osećanjem krivice koje čovek oseća kada misli na svoju sudbinu. Svi su od njega tražili sve, celog čoveka; karijera, bolesnici, porodica. Ali život je kratak. Ponekad, u časovima umora, sa čuđenjem je spoznao koliko se već potrošio, koliko mu

je već pobegao život. I žena je zaostala za njim u ovoj trci; poslednjih godina skoro da ni noći nisu provodili zajedno, lekar je spavao u zasebnoj sobi kraj ordinacije, legao je kasno, a ustajao u osvit zore. U kući je sve i svja stajalo na usluzi bolesnicima. Ponekad bi se dosetio, i otputovao bi vozom sa porodicom negde na more i provodili bi dve-tri nedelje zajedno, i živeli bi tako pomalo veštački porodični život. Ali upravo u tom izveštačenom, usiljenom zajedništvu, jasno su iskazivali koliko su se međusobno udaljili.

U poslednje dve godine, dešavalo mu se da zaboravi i na ženin rođendan. Setio bi se tek u unutrašnjosti, kraj bolesničke postelje; preplašeno je slao telegram i vraćao se kući sa skupim poklonom. Ponekad se promišljao da li još uvek ima nečega među njima. „Šta se tu može, takav je život“ – pomišljao bi u tim trenucima.

Sada su sedeli sučelice, lekar u naslonjači, a žena na ordinacijskom ležaju. Lekar je pušio tompos i milovao ženinu ruku. Pričali su tiho, a lekar je otvorio jedno prozorsko krilo, da pacijenti posle ne bi osećali duvanski dim.

3

Supružnici su pričali šatrovačkim govorom, ranjivo i predano. Žena se žalila. Kako je bleđa, pomisli lekar. A potajno je pomislio i „Koliko je ostarela“. Četrdesetogodišnja žena je izgledala znatno starije na kasnopopodnevnoj svetlosti.

Gledao je s osećanjem krivice to lepo, umorno, ostarelo lice. Znao je da samo ljubav može da je oživi, da je podmladi. „Potrošio sam ljubav“ – mislio je dok je slušao ženu koja je tiho, prisnim šapatom predočavala svoju svakidašnju jadikovku. „Pa, ipak, još uvek je volim, ona je prava. Koliko je već udaljena od mene! Živimo ovde, pod istim krovom, a ja moram da mislim na saučešće koje bi trebalo izjaviti gospodinu Fizešu, da pružim ljubav i pažnju generalovim bolesnim bubrezima i železničarevoj bolesnoj jetri. Šta je ostalo njoj?“ – pomislio je, pognuo se i pažljivo posmatrao ženino uvelo lice.

Iz četrdesetogodišnje žene se izlivalo jadikovanje; deca, vođenje domaćinstva, dnevne brige. Možda ne bi bilo loše da otputuje negde. Lekar je klimnuo glavom. Sedeo je naspram žene, još uvek sa šaljivo-ozbiljnim nadmoćnim izrazom, kao da zapravo izigrava čuvenog lekara koji sluša nervozno jadanje bolesnika. Uvek jedno te isto, pomisli. Da, otputujmo. Ali žena je naprasno začutala.

– Imre, molim te – reče kasnije, nakon kraće pauze, izmenjenim glasom – ne osećam se dobro.

Lekar je obratio posebnu pažnju na taj glas. Već hiljadu puta je u ovoj sobi, na ovom ležaju, u ovakvom stanju čuo tu rečenicu. Nije voleo tu intonaciju. Zaokupljala mu je mnogo veću pažnju nego ženine svakodnevne kućne brige. Imao je dobar sluh za takve stvari. Odložio je tompos u pepeljaru. Ovo „ne osećam se dobro“ je opšta žalba koja više liči na uzdah, ali je tragično iskrena, kao podsvesno obrazlaganje optužbe hiljadu i hiljadu puta je odjeknula u ovoj prostoriji. Poznao je taj naglasak. Zapazio je, vremenom, da je ta rečenica često znak postojanja bolesti. Bolesnik kog je „bolelo“ nešto, pričao je strasno i uzrujano o bolesnom organu ili čulu, sa tačnim pritužbama. Ali taj uobičajeni uzdah bio je druge prirode, bio je znak utvrđivanja teške bolesti. Osećao je da mu se srce popelo u grlo.

– Boli li te nešto – upitao je pognuto.

Žena je odgovorila, tiho rekavši upravo ono čega se lekar pribojavao:

– Ne boli me ništa – reče. – Samo se ne osećam dobro.

Lekar se pridigao.

– Skini haljinu – reče gotovo sirovo.

4

Prišao je ormaru, obukao beli mantil i oprao ruke. Zatim je strogo, sigurnim korakom prišao ženi, pružio ruke, položio joj glavu na svoj dlan i pažljivo je pregledao.

– Smršala si? – upitao je tiho, kruto.

– Da.

– Koliko?

– Šest kila.

– Otkad?

– Ima dva meseca.

Pričali su nekim čudnim, krutim glasom; žena je skoro prkosno otkidala reči. Kao da i nisu supružnici.

– Na rendgen – reče lekar.

Soba se zamračila. Žena je pristupila aparatu koji je stajao u uglu; lekar joj je mehaničkim pokretima navukao olovnu pregaču. Zraci su zazujali i na ogledalu rendgen aparata pojavile su se tajne ženine nutrine. Lekar je, sa ogledalom u rukama, polako putovao nad nepoznatim predelima ženinog tela, osvetlio joj pluća i želudac. Onda se vratio plućima.

– Šest kila – reče promuklo.

– Šest. Možda i sedam – odgovorila je žena iz visine, iz mraka.

Isključio je zrake i vratili su se na ležaj. Lekar je opipavao sada već sigurnim prstima, hladnim i sigurnim rukama. Nije ni sad osećao neko drukčije uzbuđenje, osim usahnuća i gneva koji je bujao u njemu, kada god bi naleteo na trag, trag koji vodi ka raskrsnici na kojoj se razdvajaju putevi života i smrti. Osetljivi vrhovi njegovih prstiju opipavali su ženine vratne žlezde. Našao je ono što je tražio. Jedna žlezda, veličine kikirikija, bila je tvrda kao kamen.

– Otkad imaš ovo? – upita mirno.

– Ima nekih dva meseca od kako sam primetila.

– Zašto mi nisi rekla ranije? – upitao je mehanički.

Žena je odgovorila tiho i prkosno, iz velike daljine, zagledana u plafon:

– Eto, tek onako.

Gledali su se nekoliko trenutaka. Lekar nije mogao da izdrži taj pogled i oborio je oči.

– Obuci se – rekao je jako tiho.

Dok je prao ruke i osluškivao šušketanje haljine koju je žena oblačila, razmišljao je: – Gospode! Neka mi neko pomogne! Potrebna mi je samo jedna reč. Zapravo, ne reč, samo glas, naglasak. Treba mi sada, da mogu, kada se okrenem i pogledam je u oči, da se osmehnem i da joj blago predočim laž, onako kako sam to činio hiljadama ljudi u ovoj sobi, nakon pregleda, kada su se sve sve žalbe svele na „ne osećam se dobro“. Koliko li joj je ostalo vremena? Osam meseci? Godinu dana? Verujem da sve zna, iz očiju joj sija to užasno saznanje, ta tvrdoglava i kočoperna samospoznaja, kakvu oseća ovakva vrsta bolesnika koja jasno naslućuje svoj udes. Šta je uopšte udes? Hiljadu puta sam stajao oči u oči s njim, ovde, u ovoj sobi. Kada bih bio jak kao naši preci, ili veran i mudar, kakvi su mogli biti ljudi u velikim junačkim vremenima, možda bih sad mogao da nađem prave reči. Ali, ne nalazim ništa. Ja sam jedan običan lekar. Imam samo skalpel i rendgenske zrake. Možda bih i mogao da je zavaravam neko vreme, ali će na kraju ipak doći trenutak kad će shvatiti, kada više neću moći da je zavaravam. Šta bih mogao da joj pružim za to vreme? Sada nije dovoljno biti samo lekar. Treba biti junak. Nisam nika-da znao da je tako teško biti junak.

Okrenuo se, brišući ruke.

– Nije to ništa – reče mirno.

Ali žena ništa nije odgovorila. Sedela je obučena na ležaju i posmatrala tepih onim istim pogledom kojim je tokom pregleda gledala u plafon.

– Dolazim, sine – rekla je nešto kasnije. – Čuješ li? Već su stigli.

Iz čekaonice su se čuli glasovi. Lekar je slegao ramenima. Zagrlio ju je i ispratio do izlaza.

– Umorna si – reče joj u vratima. – I nazebla. Trebalo bi da otputuješ na more.

– Da – odgovori mu žena. – Mnogo sam umorna.

Izašla je. Lekar je neko vreme stajao nasred sobe, pritisnuvši dlanove na oči, kao neko ko je gledao u jaku svetlost, pa ga sada bole oči. Nekoliko trenutaka je stajao tako pognut. Zatim se uspravio. Otvorio je vrata ordinacije, blago se nagnuo i, po navici, uobičajeno tiho izgovorio:

– Sledeći, molim.

(S mađarskog preveo **Ivan Stan**)

Šandor Marai, pravo prezime Grošmid (Grosschmied Márai Sándor) rodio se 11. aprila 1900. u Kaši (Košice, danas u Slovačkoj), a preminuo 21. februara 1989. u San Dijegu (SAD). Jedan je od najznačajnijih mađarskih prozaista XX veka, čiji uticaj je u okviru mađarske književnosti bio naj-snažniji između dva svetska rata. Pored proze, pisao je poeziju, bavio se publicistikom, esejistikom i prevodjenjem.

Najznačajnije delo u njegovom po obimu i po kvalitetu bogatom stvaralačkom opusu su *Ispovesti jednog građanina* (*Egy polgár vallomásai*, u dva dela 1934-35), roman sa autobiografskim elementima, koji uz *Budenbrokove* Tomasa Mana, *Tiboove* Rožea Martena di Gara daje vernu sliku evropske građanske klase s kraja XIX i početka XX veka. Roman *Sindbad se vraća kući* (*Szindbád*

hazamegy, 1940), posvećen životu i delu Đule Krudija, najznačajniji je esejistički roman u mađarskoj književnosti, a *Sveće gore do kraja* (*A gyertyák csonkig égnek*, 1942), su nakon *Ispovesti jednog građanina* najznačajniji Maraijev roman koji se bavi problematikom mađarske građanske klase. Među značajna dela ovog pisca, svakako treba pomenuti i romane *Ljubomorni* (*Féltékények*, 1937), *Esterina zaostavština* (*Eszter hagyatéka*, 1939), *Sestra* (*A nővér*, 1946), *Uvređeni* (*Sértődöttek*, u tri dela, treći deo zaplenjen, 1947-48), *Mir u Itaki* (*Béke Ithakában*, 1952), zbirku pripovedaka *Magija* (*Mágia*, 1941), publicističku knjigu *Zarobljavanje Evrope* (*Európa elrablása*, 1947), knjigu memoarske proze *Zemlja, zemlja!* (*Föld, föld!*, 1972), knjigu izabranih pesama *Delfinov pogled unazad* (*A delfin visszanézett*, 1978), kao i obimnu dnevničku prozu, na kojoj je intenzivno radio od 1943. do pred kraj života.

Nakon odlaska u izgnanstvo, živeo je u više gradova više zemalja (Švajcarska, Italija, SAD), da bi se 1968. konačno nastanio u San Dijegu. I u izgnanstvu je nastavio aktivno da se bavi književnošću i publicistikom (od 1952. do 1967. bio saradnik *Radija Slobodna Evropa*), ali se nakon smrti supruge i sina, povukao iz javnog života i u dubokoj starosti i usamljenosti, hicem iz revolvera, oduzeo sebi život. (I. S.)